

ปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามพรานโมเดล นครปฐม**The Success Factors Of Farmers Participating Sampran model Nakhon Pathom**เจนจิรา สวนสี¹ (Janejira Suansee¹), วิสา ธนาธร² (Warisa Thanathon²), จอมภักดิ์ คลังระหัด³ (Chombhak Klangrahad³)**บทคัดย่อ**

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาปัจจัยของความสำเร็จของโครงการสวนสามพรานโมเดล 2) เพื่อศึกษาสาเหตุการเข้าร่วมโครงการสวนสามพรานโมเดลของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วมโครงการสวนสามพรานโมเดลของเกษตรกร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษพบว่า คุณณัฐ นวราช เล็งเห็นความลำบากของเกษตรกรไทย ทำให้เขาต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร รวมถึงกลยุทธ์การทำเกษตรอินทรีย์และวิธีการช่องทางในการจัดจำหน่ายต่างๆควบคู่กับกลยุทธ์ทางการตลาดโดยอ้างอิงจากทฤษฎีหลักการตลาด 4P's (Marketing Mix) เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจนั้นได้มาเข้าร่วมในโครงการของสวนสามพรานที่มีชื่อว่า สวนสามพรานโมเดล เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าควรส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรเพราะจะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ABSTRACT

This research aimed 1) to study the factors Sampran with the success of model 2) to study causes , participation Sampran model of farmers 3) to study changes after in the participation Sampran model of farmers. This qualitative research collected data from documentary analysis, in-depth a interview. The result showed that Arut Nawarat saw the hardship of Thai farmers, so he wanted to publish his knowledge about organic farming to farmer, the strategy of organic farming and channels of distribution, how to look after the include marketing strategies by refer from 4p's Marketing Mix. In order to attract the farmers who interested in participation Sampran model, to make the farmers get higher income. The result of research showed promote organic farming to farmers because the farmer would have a better quality of life.

คำสำคัญ : ปัจจัยความสำเร็จ, เกษตรกร, สามพราน โมเดล**Key Words :** Success Factors , Farmers , Sampran Model¹อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Faculty of Management Science, Silpakorn University : Chombhak2012@hotmail.com

²นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student in Marketing Major, Faculty of Management Science, Silpakorn University : Jane_Jane_J@hotmail.com

³นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student in Marketing Major, Faculty of Management Science, Silpakorn University : Warisathanathon4@hotmail.com

บทนำ

สามพราน โมเดลถือเป็นตัวอย่างศูนย์รวมการทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร อีกทั้งยังเป็นแหล่งพักผ่อน สถานที่ท่องเที่ยวภายใต้พื้นที่กว่า 170 ไร่ มีทั้งสวนดอกไม้ นานาชนิดและเปิดบริการโรงแรม ที่พัก และร้านอาหาร อีกทั้งรวมถึงการทำเกษตรของเกษตรกร สามพราน โมเดลนี้มีการลดพ่อค้าคนกลางคือ มีวัตถุประสงค์การทำเกษตรอินทรีย์จากเกษตรกรถึงมือผู้บริโภคโดยตรงในราคาถูก เกิดประโยชน์ทั้งในแง่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้โครงการ “สามพราน โมเดล” ซึ่งถือว่าการช่วยแก้ไขปัญหาพ่อค้าคนกลางของเกษตรกรได้ เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างมากทั้งลดต้นทุนจากสารเคมี และการขายเองโดยเกษตรกร ซึ่งกระบวนการที่ถ่ายทอดการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับลูกข่าย คือเกษตรกรชาวบ้านในละแวกนั้น มีวิธีการอย่างไรในการเปลี่ยนความคิดจากการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์โดยจากการศึกษามีเกษตรกรรายเดิมที่มีอยู่และเกษตรกรรายใหม่ทำให้ทางคณะผู้จัดทำอยากทราบถึงกระบวนการดูแลรักษา ลูกข่ายเกษตรกร การส่งเสริมการขาย การเสนอขายผ่านช่องทางต่างๆที่ส่งตรงถึงมือลูกค้าโดยตรง อีกทั้งที่กล่าวมาข้างต้นจะให้มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ โดยอยากทำการตลาดให้ผู้คนรู้จักและเป็นที่น่าสนใจตามวัตถุประสงค์ของ โมเดล ถือเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่คิดหนี้สิน โดยมาจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร (กมลกานต์ โกลศกาญจน์, 2558)

เนื่องจากปัจจุบันการทำเกษตรแบบอินทรีย์แบบครบวงจรกำลังเป็นที่นิยม ด้วยปัจจัยทางด้านต้นทุนที่ถูก และได้เรื่องของความปลอดภัยในการบริโภค แต่ก็มีเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำเกษตรแบบใช้สารเคมีเพราะคิดว่าการทำเกษตรอินทรีย์นั้นยาก ใช้เวลานานและที่สำคัญคือไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน อีกทั้งคนเมืองที่อยากบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ แต่กลับเข้าถึงยากและราคาจับต้องนั้นแพงเกินไป ทำให้ คุณอรุษ นวราช หาช่องทางในการให้เกษตรกรนั้นหันมาใช้เกษตรแบบอินทรีย์มากขึ้นและมีตลาดรองรับจึงทำให้เกิดเป็น “สวนสามพราน โมเดล” โดยโมเดลนี้เป็นการทำให้ผู้บริโภคและเกษตรกรมาเชื่อมต่อกันโดยไม่ผ่านคนกลาง และมีตลาดรองรับให้กับเกษตรกรทั้งรายใหม่และรายเก่าที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยช่องทางการจัดจำหน่ายก็จะมีทั้งการขายที่ตลาดนัดที่ทางโครงการจัดขึ้นและมีการนำไปขายและนำไปใช้ประกอบอาหารให้แขกและพนักงานในโรงงานได้รับประทาน โดยโมเดลนี้ถือเป็นการขยายให้เศรษฐกิจในด้านการเกษตรมีอัตราเพิ่มขึ้นและเติบโตได้สูงขึ้นหากภาครัฐและภาคเอกชนให้ความร่วมมือกันในการขับเคลื่อน (อรุษ นวราช, 2559)

ปัจจุบันทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรและได้มีการปลูกพืชที่นำมาใช้ในวงจรของธุรกิจ เพื่อที่จะเผยแพร่แนวคิดนี้ให้กับเกษตรกรที่ยังใช้สารเคมี และยังเป็น การช่วยเหลือในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็น การลดต้นทุน ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ สุขภาพร่างกายที่ดีขึ้นทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างอาชีพให้กับตนเอง แต่ยังส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของภาครัฐและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ทางคณะผู้จัดทำจึงเล็งเห็นความสำคัญ ประโยชน์ในหลายๆด้านที่ควรนึกถึง โดยศึกษาจากงานวิจัยที่มีแนวคิดการศึกษาทางด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่นำไปใช้ได้จริง แต่ยังมีไม่มากที่ทำเกษตรอินทรีย์เชิงท่องเที่ยวเป็นโมเดลเช่นนี้ ทำให้เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้และ เป็นการผลักดันแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด โดยให้เกิดความสร้างสรรค์และเกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม (กมลกานต์ โกลศกาญจน์, 2558)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโมเดลสวนสามพรานเนื่องจากสถานที่นี้เป็นการประยุกต์ใช้การทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรให้ควบคู่ไปกับธุรกิจโรงแรมที่พัก โดยมีวิธีการใช้ช่องทางในการจัดจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากการทำเกษตรอินทรีย์ในหลายๆช่องทาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยของความสำเร็จของโครงการสวนสามพราน โมเดล
2. เพื่อศึกษาสาเหตุการเข้าร่วม โครงการสวนสามพราน โมเดลของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วม โครงการสวนสามพราน โมเดลของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความสำเร็จของเกษตรกรใน โครงการสวนสามพราน โมเดลเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการวัดผลที่ได้
2. ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการของเกษตรกร

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึง ความสำเร็จของเกษตรกรใน โครงการสวนสามพราน โมเดล ของ คุณอรุษา นวราช ในจังหวัดนครปฐม
2. ด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักคือเจ้าของโครงการ คุณอรุษา นวราช ณ สวนสามพราน โมเดลและเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ
3. ด้านเวลา ดำเนินการวิจัยเป็นระยะเวลา 4 เดือน เริ่มต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2560 สิ้นสุดเดือนพฤษภาคม 2560
4. ด้านสถานที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาในพื้นที่ สวนสามพราน โมเดล กม.32 ถ.เพชรเกษม อ.สามพราน จ. นครปฐม 73110

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของเกษตรกรใน โครงการสวนสามพราน โมเดล คณะผู้จัด ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
2. สามพราน โมเดล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (2551) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factors)

1. องค์ประกอบภายนอก :

1.1) การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ผู้ตรวจสอบฯ จะต้องตรวจสอบในรายละเอียดต่าง ๆ ของการปฏิบัติงานของทุก ๆ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้บริหารไม่สามารถตรวจสอบลงลึกไป ณ จุดนั้น ได้ และต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ผู้บริหารทราบ เพื่อให้ผู้บริหารใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลัก Good Governance จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร และกรรมการอำนวยการ เพื่อให้งานตรวจสอบเป็นไปโดยราบรื่น

1.2) ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากลักษณะงานตรวจสอบภายในคือการตรวจสอบ และประเมินระบบควบคุมภายในของหน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ทำให้งานตรวจสอบต้องได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากหน่วยงานที่รับการตรวจ ซึ่งต้องใช้กลยุทธ์ในการสร้างสัมพันธที่ดี แสดงให้ผู้รับการตรวจเห็นถึงความจริงใจและความตั้งใจที่จะร่วมกันพัฒนาองค์กรมากกว่าการจับผิด รวมทั้งสร้างความเข้าใจว่าการตรวจสอบจะส่งผลดีต่อองค์กร โดยรวม และทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. องค์ประกอบภายใน :

- 2.1) มีแผนการตรวจและมีแนวทางการตรวจที่ชัดเจน ช่วยให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบฯ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.2) มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญงานในหน้าที่ มีความรู้ในงานที่เกี่ยวข้อง และมีจิตสำนึกในการให้บริการ ผู้ตรวจสอบฯ ต้องพัฒนาเทคนิคการตรวจอยู่เสมอ โดยสอบถามจากผู้มีประสบการณ์ในสมาคมผู้ตรวจสอบภายใน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานภายนอก
- 2.3) บุคลากรมีขวัญ กำลังใจดี และมีทัศนคติที่ดีต่อมหาวิทยาลัย
3. องค์กรประกอบด้านเทคโนโลยี : การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา

4. องค์กรประกอบด้านการเงิน :

- 4.1) การมีระบบควบคุมภายในที่ดี
- 4.2) การมีระบบบริหารจัดการงบประมาณที่ดี

จિรพัฒน์ จันทะไพโร (2556) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factor - CSF) คือ ปัจจัยที่สำคัญซึ่งที่ต้องทำให้มีหรือให้เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ องค์กรมีปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเป็นหลักหมายที่เป็นรูปธรรมในการยึดโยงการปฏิบัติงานทุกระดับ ให้มุ่งไปในทิศทางเดียวกันทำให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารขององค์กรรู้ว่าต้องทำสิ่งใดบ้าง เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ขององค์กรตอบสนองวิสัยทัศน์ หากปราศจากปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ วิสัยทัศน์ขององค์กรจะไม่ได้รับการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเป็นการให้หลักการ แนวทาง หรือวิธีการที่องค์กร จะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์

2. ประวัติสามพรานโมเดล

(<http://sampranmodel.com/> พ.ศ.2553)

สามพรานโมเดล ในปี 2553 สวนสามพรานเริ่มสนับสนุนให้เกษตรกรในนครปฐมและจังหวัดข้างเคียง หันมาทำเกษตรอินทรีย์ภายใต้โครงการ สามพราน โมเดล ซึ่งขับเคลื่อนโดยมูลนิธิสังคัมสุขใจ ด้วยทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุน-สนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคา ในขณะที่เดียวกัน เกษตรกรไม่สามารถควบคุมต้นทุนที่สูงขึ้นตามราคาสารเคมีได้ ทำให้มีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมก็เสื่อมโทรมลง เกษตรกรส่วนใหญ่ติดอยู่ในวงจรแบบนี้มาทั้งชีวิต โครงการ สามพราน โมเดล จะหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร เป็นการเชื่อมต่อระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคผ่านห่วงโซ่คุณค่าเกษตรกรอินทรีย์บนพื้นฐานของธุรกิจที่เป็นธรรม ปัจจุบันช่องทางการตลาดมี ตลาดสุขใจ ตลาดสุขใจสัญจร โมเดิร์นเทรด สวนสามพราน โรงแรมในกรุงเทพฯ ศูนย์ประชุม และเว็บไซต์ Sookjai Organics ที่กำลังจะเกิดขึ้น

โครงการ สามพราน โมเดล ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาทำ เกษตรอินทรีย์ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของโครงการ ออกตรวจเยี่ยมแปลง พร้อมให้ คำแนะนำแก่เกษตรกรในระหว่างการปรับเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอเกษตรกรรายใหม่ที่สนใจการทำเกษตรอินทรีย์สามารถเข้าร่วมกลุ่มกับเครือข่ายเกษตรกรของโครงการได้ นอกจากการเพาะปลูก แล้ว เกษตรกรยังมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การขนส่ง การแปรรูป และการตลาด ถือเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เกษตรกรสามารถพึ่งพาตัวเองได้

ปัจจุบันโครงการมีเครือข่ายเกษตรกรทั้งหมด 10 กลุ่ม อยู่ในจังหวัดนครปฐมและใกล้เคียง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม Participatory Guarantee System (PGS) ของตัวเอง พร้อมทั้งจะพัฒนาไปสู่มาตรฐานอินทรีย์สากล

นอกจากนี้โครงการ สามพราน โมเดล ได้ร่วมมือกับหลายหน่วยงานของภาครัฐ มหาวิทยาลัย และเอกชน ในการขับเคลื่อนโครงการ อาทิ งานวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การเปิดศูนย์กระจายสินค้าอินทรีย์ร่วมกับกรมการค้าภายใน การจัดทำระบบการรับรองแบบ มีส่วนร่วม กับกรมพัฒนาที่ดิน และ โครงการ Farm to Functions ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) ในการสนับสนุนการซื้อข้าวอินทรีย์จากเกษตรกรตรงสู่โรงแรมและศูนย์ประชุม ซึ่งถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนแบบประชารัฐบนหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หทัย ศรีสิงห์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา ตามโครงการเกษตรอินทรีย์ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1)ทราบระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา 2)ทราบระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนาและระดับเจตคติที่มีต่อการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา 3)ทราบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปลูกข้าวอินทรีย์ และเจตคติที่มีต่อการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนาในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลวิจัยพบว่า 1)ชาวนาส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวอินทรีย์ในระดับปานกลาง 2) ชาวนาส่วนใหญ่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปลูกข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง 3)การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปลูกข้าวอินทรีย์และเจตคติในการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนามีความสัมพันธ์กับการยอมรับการปลูกข้าวอินทรีย์

นิตารัตน์ จุลวงศ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใจวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งนี้มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน และการแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนต่อไป

ฤกษ์รัตน์ ปักกันต์ธร, ประพล เปรมทองสุข (2551) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียมของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ กรณีศึกษาวนอุทยานปราณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และความคิดเห็นของผู้มาเยือนวอนอุทยานปราณบุรี 2) เพื่อศึกษาความเต็มใจจ่ายและมูลค่าที่เกิดจากความเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียมของผู้มาเยือนวอนอุทยานปราณบุรี 3)เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียม ผลวิจัยพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน ซึ่งมีรายได้ค่อนข้างสูง และส่วนใหญ่เดินทางจากกรุงเทพมหานคร ในลักษณะเป็นกลุ่มหรือครอบครัว และส่วนใหญ่ไม่ได้เจาะจงมาเที่ยวที่วอนอุทยานปราณบุรีเพียงที่เดียว แต่จะมาเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงอื่นอีกด้วย เช่น ชะอำ หัวหิน และเขาเต่า เป็นต้น

จุฑามาศ ทะแกล้วพันธุ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรประจำท้องถิ่น กรณีศึกษา อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวและสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรของ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี 2)เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรประจำท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า แหล่งทำการเกษตรในอำเภอบ้านแหลมมีจุดเด่นและเอกลักษณ์ที่น่าประทับใจ โดยมีศักยภาพในระดับดีเพียงพอต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางจราจรหลักคือเส้นทางคลอง โคน-ชะอำ โดยใช้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ เส้นทางท่องเที่ยวซึ่งได้จากการทำ Action Research เริ่ม

จาก 1) การถ่ายรูปแหล่งการทำประมงและชมพระอาทิตย์ขึ้น ณ บริเวณปากอ่าวบางตะบูน 2) ชมแหล่งทำการเกษตรที่ศูนย์
สาธิตพืชไร่และพืชสวนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3) การล่องเรือถีบกระดานเล่นในแหล่งทำประมงพื้นบ้านที่คลองบาง
ขุนไทร และ 4) ชมแหล่งนาเกลือและเกลือสปา โดยชุมชนมีส่วนร่วม คือ ยูนิคัลเทค การให้บริการนำเที่ยว รถรับจ้าง เรือ
นำเที่ยว และร้านขายผลิตภัณฑ์ในชุมชน ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ขาดบุคลากรในการประสานระหว่าง
ชุมชนกับนักท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาจึงควรที่จะได้จัดทำระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้มีการเชื่อมต่อ
ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่อำเภอบ้านแหลมและบริเวณใกล้เคียง

กัณฑ์กร สุบรรณ ณ อุชชา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ ณ สวนผักชาน
เมือง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพื้นที่ และชุมชนบริเวณโดยรอบ
สวนผักชานเมือง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการด้านการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน
บริเวณโดยรอบ สวนผักชานเมือง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ณ สวนผัก
ชานเมือง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ สวนผักชานเมืองและ
สวนเกษตรใกล้เคียง 2) ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสวนผักชานเมืองบางออกเป็น 2.1)
ชาวเกษตรกรไม่ใช่เจ้าของที่ดินโดยตรง 2.2) เกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวสวนผักชานเมืองยังขาด
ความรู้ความเข้าใจในระบบการท่องเที่ยว 2.3) ขาดงบประมาณสนับสนุน 2.4) ปัญหาด้านบุคลากร 2.5) การประสานงาน
และความร่วมมือระหว่างองค์กร 3) แนวทางการบริหารจัดการสวนผักชานเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง 3.1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
และค่าบริการ 3.2) ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 3.3) ด้านการบริหารจัดการสวนผักชานเมืองและแหล่ง
ท่องเที่ยวพื้นที่ใกล้เคียง

วิธีการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีความมุ่งหมายในการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรในสวนสามพราน
โมเดล คุณ อรุษ นวราช เจ้าของกิจการสามพรานโมเดลในพื้นที่สวนสามพราน จ.นครปฐม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
(qualitative research) คือวิจัยที่นำเอาข้อมูลทางด้านคุณภาพมาวิเคราะห์

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ คือ คุณ อรุษ นวราช เจ้าของโครงการสวนสามพราน
โมเดล โดยผู้วิจัยจะเข้าไปในพื้นที่ อำเภอ สามพราน จ.นครปฐม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าของโครงการสวนสามพรานโมเดล คุณอรุษ นวราช และ
เกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ โดยเครื่องมือที่ใช้ได้แก่

1) เครื่องบันทึกเสียง ซึ่งในบางครั้งการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลนั้น การจดบันทึกอาจจะไม่เพียงพอทำให้ได้ข้อมูล
ไม่ครบถ้วน การบันทึกเสียงจึงมีส่วนช่วยให้ทราบถึงเจตนาของผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีความรู้สึกอย่างไรโดยผ่านน้ำเสียง ณ
ขณะนั้น

2) แนวคำถาม คือ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและกว้างขึ้น ทำ
ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามได้อย่างอิสระ

3) ตัวผู้ทำวิจัย ถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำวิจัย วิจัยจะเกิดขึ้นได้นั้นมาจากปัญหาหรือข้อสงสัยที่ผู้วิจัยอยาก
ศึกษาและผู้วิจัยต้องลงพื้นที่จริงเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงโดยตรง ซึ่งการเตรียมตัวที่ดีมีส่วนช่วยให้งานวิจัยออกมามี

คุณภาพ ผู้วิจัยต้องศึกษาอย่างละเอียด การกำหนดวัตถุประสงค์ ผลที่จะได้รับจากการวิจัยหรือแม้แต่การดำเนินงาน ผู้วิจัยต้องเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยของตน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ 2 วิธี คือ

1) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเจ้าของโครงการสวนสามพราน โมเดลและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2) การสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-note) โดยผู้สัมภาษณ์ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตอัดเสียงและถ่ายภาพด้วยโทรศัพท์ทุกครั้ง โดยจะนำข้อมูลที่ได้ออกไปเป็นแนวทางในการทำวิจัย

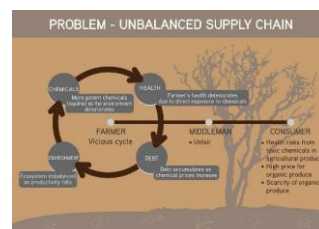
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ สังเกต การจดบันทึก เพื่อนำมาสร้างข้อสรุป โดยนำข้อมูลที่ได้ออกจากการสัมภาษณ์นั้นไปแยกประเภทตามแนวคิด เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

5. การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อจะได้พิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียง การถ่ายวิดีโอ การถ่ายภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแล้วนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบ จนกระทั่งข้อมูลตรงกันไม่มีอะไรเพิ่มเติม จึงเป็นอันได้ข้อสรุป (ประคอง สาธรรม, 2555)

ผลการวิจัย

สามพรานโมเดล ก่อตั้งขึ้นโดย คุณ อรุณ นวราช จบการศึกษาปริญญาตรีด้านวิศวกรรมเคมีจาก Imperial College London ประเทศอังกฤษ และได้กลับมาทำงานในกรุงเทพฯ ในปี 2549 ตัดสินใจลาออกเพื่อมาช่วยงานธุรกิจที่บ้าน และนี่คือจุดเริ่มต้นของโครงการสวนสามพรานโมเดล โดยคุณอรุณ จุดประกายความคิดมาจากการมีส่วนร่วมเข้ามาดูแลกิจการที่บ้านที่เป็นกิจการโรงแรม เดิมเป็นโรงแรมที่รับซื้อวัตถุดิบปลอดสารพิษจากพ่อค้าคนกลาง เปลี่ยนมาเป็นรับจากเกษตรกรโดยตรง หรือจะเรียกได้ว่า เปลี่ยนจากวิถีเคมีมาเป็นวิถีอินทรีย์ ซึ่งส่งผลดีต่อเกษตรกรโดยรอบในการกระจายรายได้ให้เกษตรกร เน้นให้ความสำคัญต่อตัวเกษตรกรและตัดพ่อค้าคนกลางออกไป เริ่มจาก 1.ห่วงใยสุขภาพ 2.เป็นจุดขายของธุรกิจ

จุดเริ่มต้นของโครงการ ด้วยจำนวนผลผลิตที่ปลูกในแปลงตัวเองไม่เพียงพอ จำเป็นต้องหาเพิ่มเติม หากจะซื้อจากตัวแทนหรือพ่อค้าคนกลางที่ไปรับผลผลิตจากเกษตรกรมาขายต่อ ราคาที่สูงมาก จึงเกิดแนวคิดลงไปสนับสนุนเกษตรกรใน

ท้องถิ่นให้ทำเกษตรอินทรีย์ แล้วรับซื้อวัตถุดิบดังกล่าวจากเกษตรกรในท้องถิ่นด้วย แต่ปัญหาที่พบกลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการ “สามพรานโมเดล” ในปัจจุบัน

ตลาดสุขใจถือเป็นตัวสำคัญที่ชักจูงเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เป็นตลาดที่ให้ผู้เกษตรกรมาขายผลผลิตของตนเอง โดยมีการรับประกันราคาจากสามพรานโมเดล และทำให้เกษตรกรและผู้ซื้อได้มาพบกันว่าข้าวที่เรากิน คนปลูกคือใครถือเป็นความสุขเล็กๆที่คุณอร์ชให้ความสำคัญ

กลยุทธ์ทางการตลาดอ้างอิงจากทฤษฎีหลักการตลาด 4P's (Marketing Mix)

1 ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ในด้านตัวผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนั้นมีความแตกต่างและมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น ผลไม้ ผักสวนครัว เป็นต้น

2. ด้านราคา (Price) ราคาของเกษตรกรนั้นมีราคาที่ปานกลางเข้าถึงง่าย เพื่อให้ดึงดูดลูกค้าที่มีความสนใจในสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ เพราะปัจจุบันสินค้าที่ปลอดภัยหรือออร์แกนิกนั้นมีราคาที่แพงและทำให้ลูกค้าในกลุ่มนี้เข้าถึงยาก ดังนั้นราคาที่เข้าถึงง่ายจะทำให้ได้ฐานลูกค้ามากขึ้นและควรรักษาระดับความพึงพอใจของลูกค้าตลอดควบคู่ไปกับราคา

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) สามพรานโมเดลจะมีตลาดนัดสุขใจที่เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลัก โดยจะไม่มีการช่วยซื้อ ช่วยอุดหนุนเอง แต่การจัดจำหน่ายจะเป็นไปตามกลไกตลาดอย่างแท้จริง เป็น ‘Free market mechanism’ มีพื้นฐานอยู่บนการค้าที่เป็นธรรม และเป็นโมเดลธุรกิจที่ทำงานได้จริง โดยคุณอร์ชทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับโรงแรม มหาวิทยาลัย หน่วยงานเอกชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่ายสินค้าหรือพัฒนาระบบที่ช่วยส่งสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น และยังหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร เป็นการเชื่อมต่อตรง ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคผ่านห่วงโซ่คุณค่าเกษตรอินทรีย์บนพื้นฐานของธุรกิจที่เป็นธรรม ปัจจุบันช่องทางการตลาดมี ตลาดสุขใจ ตลาดสุขใจสัญจร โมเดิร์นเทรด สวนสามพราน โรงแรมในกรุงเทพฯ ศูนย์ประชุม และเว็บไซต์ Sookjai Organics ที่กำลังจะเกิดขึ้น

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) มีการโฆษณาผ่านทาง Facebook และการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

อภิปราย

จากการศึกษาสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรนั้นประสบกับปัญหาค่าใช้จ่ายในการในการทำเกษตร ค่ายาและวัชพืชต่างๆ ทำให้ในการขายผลผลิตได้ก็หักหมดไปกับค่าชนิดวัชพืชทั้งนั้น ยิ่งนานวันยิ่งเป็นหนี้สิน เนื่องจากคนที่ได้ส่วนมากจะเป็นพ่อค้าคนกลางมากกว่าเกษตรกรที่ขายผลผลิตทางการเกษตร ทางโครงการสวนสามพรานจึงหาแนวทางในการลดปัญหาทั้ง 2 ด้าน ดังนี้

1.1) แนวทางในการลดค่ายาต่างๆ โดยทางโครงการได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรที่มีความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์โดยไม่ใส่ยาฆ่าแมลงต่างๆ มาเข้าร่วมโครงการและได้มีการให้ข้อมูลและสอนให้กับเกษตรกรในการทำอย่างละเอียดและมีการติดตามผลในภายหลังเป็นระยะๆ

1.2) แนวทางในการลดปัญหาของพ่อค้าคนกลาง โดยทางโครงการสวนสามพรานโมเดลรับผลผลิตจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในการนำมาประกอบอาหารในห้องอาหารโรงแรมสามพราน ให้ผู้เข้าพักในโรงแรมและพนักงานกว่า 400 คน รับประทานซึ่งผลผลิตนั้นต้องผ่านตามมาตรฐานทางที่โครงการกำหนดไว้

2. ช่องทางในการจัดจำหน่ายเมื่อเปรียบเทียบกับจากเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ โดยเกษตรกรในโครงการที่มีการจัดจำหน่ายพืชผลได้ตามช่องทางที่โครงการจัด และรายได้ที่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าเดิมเนื่องจากไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง และพืชผลที่ได้มีราคาสูงเป็นที่ต้องการของตลาด

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสวนสามพราน โมเดล พบว่าเกษตรกรที่ปิดกั้นความรู้และสิ่งใหม่ๆ เปิดใจและเข้าร่วมโครงการ โดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากที่คิดว่าเกษตรกรอินทรีย์เป็นเรื่องไกลตัว และได้ผลผลิตน้อย ได้เปลี่ยนความคิดเนื่องจากการลงทำที่มีต้นแบบประหยัดต้นทุน อีกทั้งยังไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพแบบเกษตรกรเชิงเคมี
2. จากการศึกษาพบว่า กลุ่มลูกค้าที่รักสุขภาพต้องการผักปลอดสารพิษได้ขยายตัวเป็นจำนวนมากทำให้ตลาดสุขใจเริ่มเป็นที่รู้จัก มีคนติดต่อขอเข้ามาขายและยังส่งเสริมเกษตรกรในโครงการให้มีช่องทางการจัดจำหน่ายอีกด้วย เป็นอีกปัจจัยที่รองรับความมั่นใจให้กับเกษตรกรที่คิดว่าจะขายผลผลิตไม่ได้ ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จได้จากโครงการตลาดสุขใจนี้
3. จากการศึกษาพบว่า สามพราน โมเดลถือเป็น ศูนย์รวมการทำเกษตรอินทรีย์ครบวงจร ส่งตรงผักผลไม้อปลอดสารพิษจากเกษตรกรผู้ผู้บริโภคโดยตรงในราคาถูก เกิดประโยชน์ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้โครงการ “สามพราน โมเดล”

เอกสารอ้างอิง

กมลกานต์ โกศลกาญจน์. (2558) ประวัติความเป็นมาของสามพราน โมเดล, accessed วันที่ 9 มีนาคม 2017. Available from

<http://www.inspiring.org/site/view?id=92>

กันตภัทร สุบรรณ ณ อยุธยา . (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ ณ สวนผักชนา เมือง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

มูลนิธิสังคมสุขใจ. (2559) ประวัติโครงการสวนสามพราน, accessed 17 เมษายน 2017. Available from

<http://sampranmodel.com/>

จิรพัฒน์ จันทะไพร. (2556) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factor - CSF), accessed 13 มีนาคม 2017.

Available from

<https://www.gotoknow.org/posts/43566>

จุฑามาศ ทะแกแล้วพันธุ์. (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรประจำท้องถิ่น กรณีศึกษา อ. บ้านแหลม จ.เพชรบุรี

นิตารัตน์ จุลวงศ์. (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ประคอง สาธรรม. (2555) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในการวิจัยเชิงคุณภาพ(online), accessed 20 March 2017.

Available from

<https://www.gotoknow.org/posts/399468>

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2551) ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factors), accessed 13 March 2017.

Available from

<http://www.dpu.ac.th/ipad/page.php?id=3424>

ฤกษ์รัตน์ ปักกันต์ธร,ประพล เปรมทองสุข. (2551) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียมของ
นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ กรณีศึกษาวนอุทยานปราณบุรี

หทัย ศรีสิงห์. (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับการยอมรับการปลูกข้าวอินทรีย์ของชาวนา ตามโครงการ
เกษตรอินทรีย์ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี